

De groene wijk het Spiegel

Klaas Oosterom

Het Spiegel in Bussum is al vaak de mooiste wijk van Nederland genoemd: het heeft dan ook de status van beschermd dorpsgezicht gekregen. Betrekkelijk weinig villa's zijn 'rustiek' rietgedekt; neoklassieke en monumentale villa's zijn er veel meer gebouwd. Het Spiegel is een groene wijk. Daarmee past het Spiegel prima bij het thema van Open Monumenten Dag 2012 'Groen van Toen'. Hoe de wijk zich ontwikkeld heeft, in het bijzonder wat het groen betreft, wordt in dit artikel duidelijk.

'Aan den Koedijk', Koedijklaan 2
(Foto auteur)

Het Spiegel ontwikkelt zich vanaf 1874 tot een wijk met een verrassend wegenpatroon met huizen en villa's. In een krant uit 1939 wordt de dichter H. Th. Boelen geciteerd die de omgeving van vóór 1874 zo schetste: "De wegen waren smaller dan nu, nog kronkelender en alle dik-zanderig. Er waren geen auto's en fietsen. Overal bouwlanden – meest rogge, boekweit en aardappelen – aardig omlijst door boschpaadjes van eiken hakhout. Hier en daar waren hoogten van half begroeiden, half naakten duingrond en dat alles opgevroljkt door nederige huisjes en hutjes, somstijds in allergrilligsten vorm daar als 't ware neergegooid. En dan hier en daar brem-, braam- en hopstruiken en heuveltjes met tallooze wilde viooltjes en ander "ontuig". Waar het Spiegel wat meer bearbeid was, vond men een enkel weiland en fraai beuken-, sparren- en larixhout".¹

Iedereen die een stuk grond kon kopen, kon er een villa op bouwen. De Lindelaan, vlak bij het station, was een van de eerste wegen waarlangs gebouwd werd. Gaandeweg verdwenen de landelijke stukjes. De heren Loman en Biegel, twee ondernemers die veel voor de ontwikkeling van het Spiegel hebben betekend, maakten in de jaren '70 van de 19e eeuw een groot, ruim en groen plan met boogvormige wegen, met daartussen verbindingswegen. De Vereniging tot Verfraaiingen, opgericht in 1878, vroeg de leden om mee te werken aan verfraaiingen. Rijke nieuwkomers gaven geld. Boomkwekers schonken voor een waarde van 50 gulden 'boomen en plantsoen'; overigens ook voor het oude dorp. Aanvankelijk waren lanen nauwelijks verhard en riolering ontbrak. Op enkele kruispunten stond een lantaarn.

Uit de Bussumsche Courant
van 18 Augustus 1939.
Het plan werd door oorlog
en bezetting uitgesteld

Spiegelplan in een beslissende phase

*Wegen zullen worden
verhard en verbreed,
trottoirs worden
aangelegd*

VOLLEDIGE RIOLEERING VAN HET SPIEGEL

HET ziet er thans naar uit, dat het befaamde „Spiegelplan“ in een beslissende phase van zijn ontwikkeling is gekomen. Gisteravond hebben de gemeenteraadsleden in besloten zitting kennis kunnen nemen van het plan en er over van gedachten gewisseld.

De dichter Willem Kloos, die rond 1900 enige jaren in het Spiegel woonde, schreef aan zijn geliefde: "Dat verspreide kreupelhout en sparrengedoe, die laantjes van grind, lijkt me precies een kerkhof in een droom, waar de begraafplaatsen vergeten zijn".²

Aanvankelijk werden de lanen aan beide zijden omzoomd met bomen, maar in de decennia erna verdwenen die door het toenemen van de bebouwing en het verkeer. De eerste villa's werden na enkele tientallen jaren alweer afgebroken en op kleinere kavels verschenen nieuwe, kleinere villa's. Na 1930 werden vele lanen 'ontboomd' en verhard. Grindwegen werden geteerd en om overstromingen na regenbuien te voorkomen werden grindkisten in de grond geplaatst, die echter weer snel verstopt raakten. Graspaden langs de lanen werden door het gebruik platgetreden en daardoor ondoordringbaar voor regenwater. Na flinke regenval moesten gemeentewerkers met hooivorken gaten prikken om het water weg te laten lopen.¹

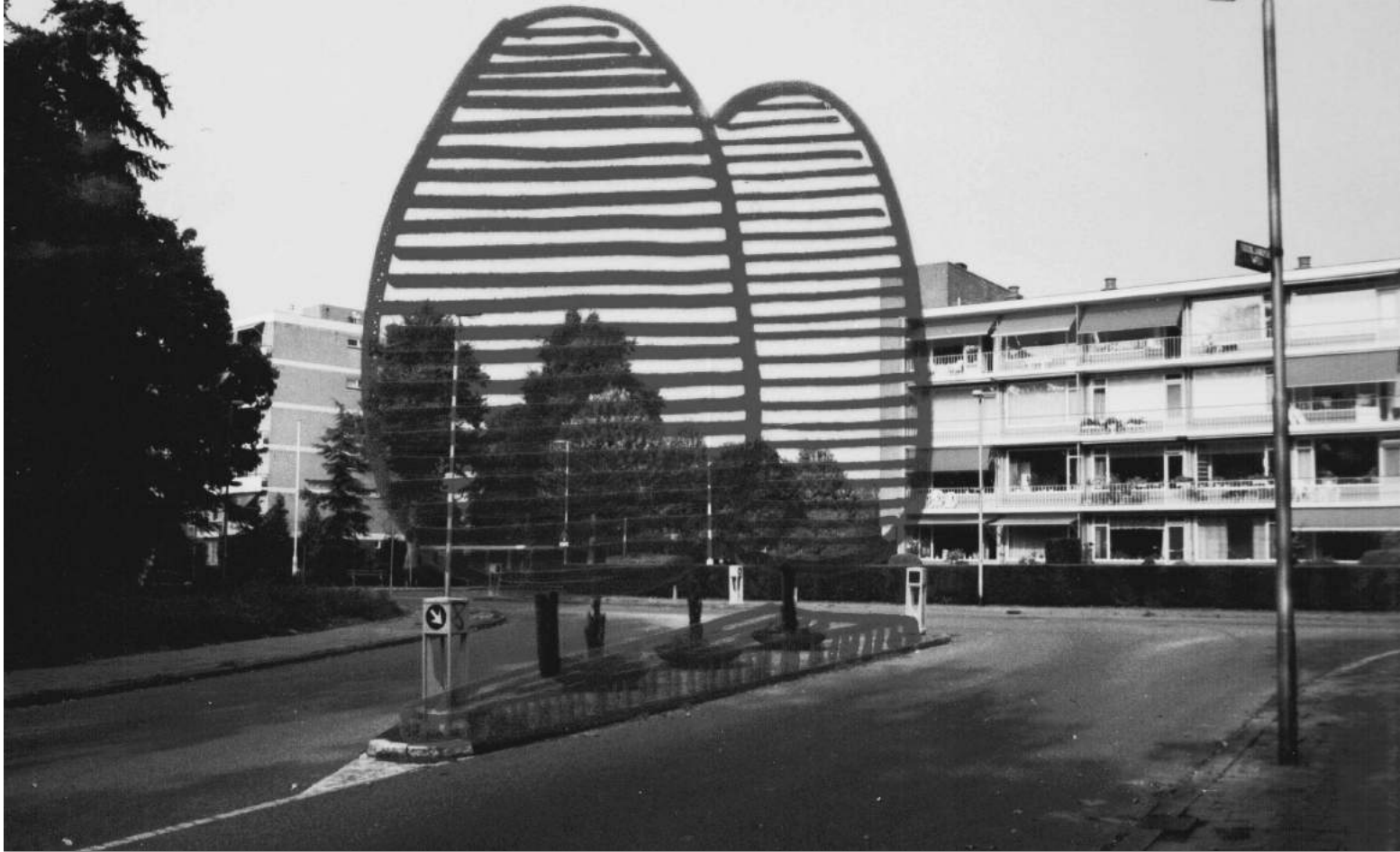
Bloeiend boekweit

In 1939 werd een veelomvattend plan aangenomen om riolering en trottoirs aan te leggen, maar vanwege de oorlog en bezetting werden deze plannen pas in de jaren '60 gerealiseerd. De begaanbaarheid werd verbeterd, lanen werden verbreed, waarbij bomen moesten wijken en het landelijke en het groene dreigden verloren te gaan.

De vereniging Vrienden van het Spiegel vermeldt in het voorwoord van het rapport 'Een spiegel voorgehouden' uit 1977³ dat de vereniging in 1975 ontstond uit verontrusting van Spiegelbewoners over de toenemende ontluistering van hun buurt, die voorheen aan Bussum de naam gaf 'Dorp in de groene Spiegel'. Het rapport komt onder andere tot de volgende conclusies: 17% van het straatbomenbestand dreigt te verdwijnen; verkeer bedreigt het bomenbestand; gedurende 80 jaar is er vrijwel niets herplant; particulier groen verkeert in redelijke staat; bomen krijgen veel minder water dan vroeger. In de aanbevelingen staat onder andere: maak grotere spiegels onder straatbomen; benut regenwater meer; plant nieuwe bomen; stop wegverbredingen; geef boete bij boombeschadiging; maak beleidsplan voor groen.

Er is veel veranderd in de jaren daarna. De vraag is of de veranderingen ten gunste van het groen zijn geweest. Het initiatief is genomen om de situatie in de wijk, nu na ruim 35 jaar, weer eens tegen het licht te houden.

Het Spiegel wordt vaak gekarakteriseerd als een wijk met gecultiveerd groen; het doet parkachtig aan met particulier en daarnaast ook gemeentelijk groen langs het net van lanen. Lanen met aan beide zijden bomen zijn schaars: bijvoorbeeld de Eikenlaan met bomen van circa 80 jaar; hopelijk overleven de bomen de komende rioolvernieuwing. Verder de 'rondweg': Groot Hertoginnelaan/Prinses Irenelaan/Bredelaan met eiken en beuken. Van recente datum is een stukje Iepenlaan met aan beide zijden ziekeresistente, zuilvormige iepen. De Lindelaan is wellicht de mooiste laan door de diversiteit aan particuliere bomen, waaronder (rode) beuken en paardenkastanjes.

Bomen in een ondergroei van haagplantsoen maakt van een verkeerseiland een stukje groen. Foto en tekening van Johan Hofman in zijn nota 'Bussum nog mooier groen'.⁴

Het particuliere groen is overal zichtbaar en bepaalt in sterke mate het beeld van het Spiegel in combinatie met tuinen, hekwerken, villa's met gevelstenen en namen. In de winter zijn die details aan en bij de huizen goed te zien; in de lente en zomer overheersen de kleuren van bloemen en het groen van bladeren.

Helaas zijn er in veel gevallen geen originele tuin- of toegangshekken meer of zijn er 'eigentijdse' hekken geplaatst. Voor auto's op het erf is er veel opgeofferd. Hoge heggen en hagen komen in het Spiegel veel voor.

Dat het Spiegel sinds 2007 is aangewezen als beschermd gebied (dorpsgezicht), is ook gunstig voor het groen. Voor het kappen van bomen geldt namelijk in dit beschermd gebied dat een kapvergunning bijna altijd vereist is.

Aansluitend op dit artikel staat elders in dit blad het artikel 'Groene ruimten in het Spiegel' met korte beschrijvingen van plaatsen in het Spiegel die interessant zijn wat heden en verleden betreft en waar het groen royaal aanwezig is. De plaatsen zullen bezocht kunnen worden tijdens de gegidste fietsexcursie tijdens de Open

Toegang Het Akkertje, Parklaan 33 (Foto auteur)

Monumentendagen. Maar ook daarna verdient het aanbeveling eens door het Spiegel te lopen of te fietsen met aandacht voor het groen.

Met dank aan velen, in het bijzonder Gerrit Nieskens en Guusje Hent, die bij het artikel 'Groene ruimten in het Spiegel' betrokken waren.

Noten

1. *Bussumsche Courant*, Augustus 1939.
2. *Liefdesbrieven gewisseld van juni 1898 tot september 1899*. W. Kloos en Jeanne Reyneke van Stuwe. 1929.
3. *Een Spiegel voorgehouden*. Rapport over het groen- en boombestand in de woonwijk het Spiegel te Bussum opgesteld door de werkgroep Natuurbescherming van de Vereniging Vrienden van het Spiegel. Maart 1977.
4. *Nota Bussum nog mooier groen; denkbeelden*. 1992. Johan Hofman.

Andere bronnen

- Annemarie Maas, *Bussum rond 1900. De ontwikkeling van een suburbane gemeente*. Doctoraalscriptie, Amsterdam 1993.
- De artikelen in het *Bussums Historisch Tijdschrift*, jaargang 22, nr.2, september 2006

Klaas Oosterom is secretaris HKB en verwoordt en verbeeldt regelmatig de historie van Bussum in dit tijdschrift en in BussumsNieuws.

Gevelsteen Fortlaan 9
(Foto auteur)

Heuvellaan 1 (Foto Derk Boswijk, 2011)

In het Algemeen Handelsblad van 2 Februari 1917 stond dit verslag van een tweegesprek in de Raadsvergadering van de gemeente Bussum:

“Een ietwat komisch debat werd gevoerd tussen de heeren De Fremery en Dreesmann over het al dan niet wenschelijke van het uitdunnen der beplanting volgens de voorstellen van B. en W. De eerste was voor het toelaten van meer zon en wilde in sommige lanen een radicale boomen-opruiming doorvoeren.

De heer Dreesmann daarentegen gevoelde meer behoefte aan schaduw, in het algemeen gaf hij in overweging niet te lichtvaardig tot rooien van boomen over te gaan. B. en W. werd intusschen de gevraagde machtiging tot rooien verleend, op uitzondering van één knoestige wilg aan den Brediusweg, waarvan het behoud op 'n smeekbede van den heer De Fremery onder hilariteit der raadsleden werd toegestaan.”